

Ubiory w nowożytnym Gdańsku
od połowy XVI do końca XVIII wieku

Aleksandra Kajdańska

Ubiory w nowożytnym Gdańsku

od połowy XVI do końca XVIII wieku

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

GDAŃSK

Gdańsk 2020

Recenzenci
prof. dr hab. Anna Drążkowska
prof. dr hab. Krzysztof Maciej Kowalski

Redaktor Wydawnictwa
Agnieszka Kołwzan

Projekt okładki i stron tytułowych
Karolina Johnson
www.karolined.com

Na okładce wykorzystano obrazy Jacoba Wessla z zasobów
Muzeum Narodowego w Gdańsku: *Portret Johanny Florentiny Muhl* (1766)
oraz *Portret Friedricha Muhla* (1766)

Skład i łamanie
Michał Janczewski

Publikacja sfinansowana przez Urząd Miasta w Gdańsku

GDAŃSK

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-000-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. 58 523 14 49, fax 58 551 05 32

*Mojej Rodzinie poświęcam oraz przeszłym,
obecnym i przyszłym mieszkańcom Gdańska*

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	11
ROZDZIAŁ 1	
„ZŁOTY WIEK” W UBIORACH W GDAŃSKU:	
KONIEC XVI WIEKU DO 1620 ROKU	29
1.1. Rozwój gospodarczy i kulturalny Gdańska	29
1.2. Hiszpańska moda dworska i jej wpływ na ubiór w Europie i Polsce na przełomie XVI/XVII wieku	34
1.3. Moda kobieca	36
1.4. Ubiory kobiece w Polsce	47
1.5. Moda męska	51
1.6. Moda w Gdańsku. Ubiory kobiece i męskie	55
1.7. Ubiory w twórczości Antona Möllera	70
1.7.1. <i>Frauentrachtenbuch (Księga ubiorów kobiecych)</i> Antona Möllera, 1601	71
1.7.2. Portrety	81
1.8. Ubiory w twórczości Izaaka van den Blockego	88
1.9. Moda angielska w Gdańsku na początku XVII wieku	91
1.10. Ubiór polski w Gdańsku	95
ROZDZIAŁ 2	
„SREBRNY WIEK” W GDAŃSKU:	
ROZWÓJ NOWEJ MODY FRANCUSKIEJ (1620–1650)	107
2.1. Sytuacja gospodarcza i polityczna Gdańska	107
2.2. Początek dominacji mody francuskiej	108
2.2.1. Moda męska	108
2.2.2. Moda damska	109
2.3. Moda w Gdańsku. Zmiany w modzie damskiej i męskiej	111
2.4. Strój polski	126

ROZDZIAŁ 3

POMIĘDZY POTOPEM SZWEDZKIM A WOJNĄ PÓŁNOCNĄ:

ROZKWIAT MODY FRANCUSKIEJ (1650–1700)	149
3.1. Sytuacja gospodarcza Gdańska	149
3.2. Moda francuska za panowania Ludwika XIV	151
3.3. Moda męska	151
3.4. Moda męska w Polsce	155
3.5. Moda damska	159
3.6. Moda damska w Polsce	165
3.7. Moda damska w Gdańsku	170
3.8. Moda męska w Gdańsku	174

ROZDZIAŁ 4

POMIĘDZY OŚWIECENIEM A ROKOKIEM:

MODA W GDAŃSKU W LATACH 1700–1750	185
4.1. Sytuacja polityczna i gospodarcza Gdańska	185
4.2. Oświecenie w Gdańsku	188
4.3. Oświecenie a moda europejska – tkaniny, kolory i innowacje	191
4.4. Moda w pierwszej połowie XVIII wieku	200
4.4.1. Moda kobieca	200
4.4.2. Moda męska	213
4.5. Moda angielska, czyli anglomania	216
4.6. Moda w Polsce: walka pomiędzy tym, co obce, a tym, co polskie	221
4.6.1. Moda damska w Polsce	222
4.6.2. Moda męska w Polsce	233
4.6.3. Zachodnioeuropejska moda męska w Polsce	246
4.7. Moda w Gdańsku. Ubiór damski i męski	252
4.7.1. Portrety	273
4.7.1.1. Portrety kobiece	274
4.7.1.2. Portrety męskie	278
4.8. Ubiory polskie w Gdańsku	287
4.8.1. Rejestr sprawunków Jacka Rostworowskiego	288
4.8.1.1. Sukna	288
4.8.1.2. Materiały („Materye”)	290
4.8.1.3. „Do Manistów” (mennonitów)	292

ROZDZIAŁ 5

MODNY GDAŃSK W LATACH 1750–1795	299
5.1. Sytuacja polityczna i gospodarcza	299
5.2. Rozwój miasta i jego kultura	303
5.3. Towarzystwa naukowe	307
5.4. Teatr, muzyka, literatura i prasa	308
5.5. Druk w służbie mody – pierwsze cykliczne żurnale mody	314
5.6. Moda i polityka w drugiej połowie XVIII wieku	323
5.7. Tkaniny	327
5.8. Moda kobieca	328
5.9. Nakrycia głowy – Leonard Autié i Rose Bertin	343
5.10. Moda męska	351
5.11. Moda a rewolucja francuska (moda damska i męska od 1789 do 1795 roku)	357
5.12. Moda w Polsce	367
5.12.1. Moda męska – kontynuacja walki mody polskiej z modą zachodnioeuropejską	367
5.12.2. Moda damska w Polsce w drugiej połowie XVIII wieku	385
5.13. Moda w Gdańsku w drugiej połowie XVIII wieku	405
5.13.1. Moda damska	406
5.13.2. Moda męska	423
5.13.3. Strój polski	436
5.13.4. Menonici	440
5.13.5. Ubiory przedstawicieli innych warstw społecznych w Gdańsku	442
5.13.6. Marynarze, dokerzy, tragarze	447
5.13.7. Kaszubi	460
5.14. Moda w Gdańsku po 1789 roku	469
ZAKOŃCZENIE	479
BIBLIOGRAFIA	483
Źródła	483
Czasopisma (żurnale, almanachy, kalendarze)	485
Opracowania	485
Artykuły	498
Słowniki	508